

PAŃSTWO – PRAWO – POLITYKA.

I. Istota prawa.

Def. prawa.

PRAWO - uporządkowany zbiór norm postępowania powszechnie obowiązujących na terytorium danego państwa i ustanowionych przez jego odpowiednie organy. Mają charakter powszechny i zarazem sankcje wykonalności.

Istnieje tu możliwość zastosowania środków przymusu i wymierzenia kary przez państwo.

Charakter norm.

Mogą być:

- indywidualne – ustalone przez konkretną osobę na własny użytek,
- grupowe – w ramach danej zbiorowości są zdefiniowane i respektowane.
- społeczne – dla całego społeczeństwa.

Stąd normy społeczne mają charakter:

- powszechny – obowiązują wszystkich obywateli,
- ogólny – dotyczą każdego, kto znajdzie się w określonych okolicznościach,
- abstrakcyjny – odnoszą się do kategorii zachowań (tu: określony sposób postępowania w miejscach publicznych).

NORMY SPOŁECZNE:

- PRAWNE – zawarte w przepisach. Maja charakter powszechny i obowiązujący (określenie sposobu zachowań w danych warunkach).
- RELIGIJNE – dla danej społeczności wyznaniowej. Charakter: organizacyjny, moralny i obyczajowy.
- OBYCZAJOWE – powstają pod wpływem tradycji lub uwarunkowań kulturowych. Nie stanowią kompletnego i zamkniętego zbioru. W różnych państwach mogą być różne wskazania.
- MORALNE – posiadają formę opisową, ale są mniej precyzyjne niż normy religijne. Ich złamaniu towarzyszą wyrzuty sumienia u osób wyznających określony system wartości. Często leżą one u podstaw norm prawnych – np. prawa karnego.

II. Normy prawne.

NORMA PRAWNA – to zawarta w przepisie lub przepisach reguła postępowania.

Składa się z:

- Hipotezy – wskazującej adresatów normy i warunki, w jakich są oni zobowiązani do określonego zachowania,
- Dyspozycji – określającej uprawnienia i obowiązki adresata normy (tu nakaz lub zakaz – dla konkretnego zachowania), TU: pyt. Co jest bardziej represyjne dla człowieka – nakazy czy zakazy.
- Sankcji – informującej o konsekwencjach grożących w razie niezgodnego z treścią dyspozycji zachowania się adresata normy w okolicznościach przewidzianych w hipotezie.

FUNKCJE PRAWA – JAKIE?

FUNKCJE PRAWA:

A) ORGANIZACYJNA – na jej podstawie tworzy się instytucjonalne podstawy życia społecznego i państwowego. Np. założenia do konstytucji - „ustawy zasadniczej”.

B) KONTROLNA – to nadzorowanie przez społeczeństwo działań różnych organów rządzących, kontrolowaniu ludzkich zachowań w celu eliminowaniu odstępstw od obowiązujących norm. Np. NIK.

C) WYCHOWAWCZA – w celu kształtowania świadomości obywateli (adresatów norm), w celu oddziaływania na ich postawy, wskazywanie dobrych wzorców zachowań, aby jednostki postępowały zgodnie z przyjętymi normami.

D) REPRESYJNA – osądzenie przestępstw i wymierzanie kar z użyciem aparatu przymusu. Ważniejsze od wysokości kary jest samo użycie kary i jej nieuchronność.

E) DYSTRYBUTYWNA – to rozdział dóbr i usług, co komu przysługuje i kiedy. Tu ma miejsce rozdział obowiązków i ciężarów – np. podatków.

PRAWO NATURALNE A POZYTYWNE

PRAWO NATURALNE – to system norm oraz wartości obowiązujących niezależnie od decyzji człowieka. Mogą one mieć źródło – boskie (dla osób wierzących) lub wynikać z natury ludzkiej rozumianej jako zdolność jednostki do refleksji nad sobą i światem. A także z godności człowieka, czyli jego wyjątkowego statusu wśród istot żywych.

Ma trwały charakter i decydujące znaczenie w razie wystąpienia sprzeczności z normami stworzonymi przez człowieka. Ma charakter: powszechny, sprawiedliwy i obiektywny. Nie musi być spisane i tak obowiązuje. Człowiek z natury powinien dążyć do jak najpełniejszej realizacji jego nakazów w swoim życiu.

- Ma charakter uniwersalny i trwały. „Nie zabijaj” - „obrona życia”.
- Jest niezależne od „woli człowieka”.
- Tu państwo nie „kreuje norm”.
- Powiązanie prawa i moralności ze sobą.

PRAWO POZYTYWNE – jest tworzone przez ludzi i zależy od woli ustawodawcy, dbającego o dobro społeczności. Obowiązuje na danym terenie i w określonym czasie (od ustanowienia do uchylenia lub wprowadzenia zmian). Tu należy respektować tylko takie normy, którym nadano formę dokumentu.

- Np. kara śmierci, obcięcie dłoni za kradzież? Dowolność formuły w zależności od czasów.
- Wielość i dowolność – od mody, kierunku i idei.
- Duża rola państwa.
- Normy są zmienne.
- Demiurgiem jest człowiek – dyktator lub zasada demokracji - „wola większości”.
- Brak związku między prawem a moralnością.

PRAWORZĄDNOŚĆ – STANOWIENIE PAŃSTWA PRAWA.

- Uwarunkowania, historyczny rys, Niemcy a Polacy – dyskusja.
- Który model jest lepszy.
- Zmienność i trwałość (zasada 3 pokoleń) – charakter narodowy i stereotypy narodowe.

III. Rodziny prawa i cechy systemu prawnego.

W różnych państwach obowiązują różny indywidualny porządek prawny.

Możemy tu wyróżnić tzw. rodziny prawa:

A) PRAWO STANOWIONE – (kontynentalne lub ustawowe), dawnej nadawał je król (monarcha), a później parlamenty (ustawy i konstytucje).

B) PRAWO ZWYCZAJOWE – od niego formowano porządek prawny. To uznane postępowanie w danym kręgu kulturowym. Z czasem przyjęte i stosowane przez organy państwowe jako reguły, które stawały się prawem. Np. obecnie – marszałkiem Sejmu zostaje przedstawiciel partii, która wygrała w wyborach.

C) PRAWO POWSZECHNE ZWYCZAJOWE – w anglosaskiej kulturze prawnej.

- TU: KONWENANS (nie pisana norma – praktyka) i PRAWO PRECEDENSU – wyrok sądu, który staje się powszechnie obowiązującym prawem.

CECHY SYSTEMU PRAWNEGO

Zaliczymy do cech systemu prawnego:

A) **HIERARCHICZNOŚĆ** – każdy akt prawny ma określoną rangę (wagę). Najważniejsza jest konstytucja.

B) **SPÓJNOŚĆ** – konieczna jest eliminacja wewnętrznych sprzeczności, gdy mamy dwie przeciwstawne normy.

TU: *REGUŁY KOLIZYJNE* – np.

- a) Akt wyższego rzędu – znosi ten niższego – np. konstytucja,
- b) Akt wydany wcześniej znosi późniejsza ustawa (ta nowsza).

C) **ZUPEŁNOŚĆ** – System prawny powinien być wolny od luk. Np. wskazanie – norma, która narzuca aby obywatel uzyskał określone zezwolenie, ale nie wskazuje, który organ jest odpowiedzialny za wydanie tego dokumentu.

IV. Zasady prawa.

W każdym systemie prawnym istnieją główne wytyczne nazywane zasadami prawa. Są one nadrzędne w stosunku do pozostałych przepisów i wyznaczają obszary obowiązywania tworzonych reguł. Większość wywodzi się ze starożytnego Rzymu.

- **PRAWO NIE DZIAŁA WSTECZ** (Lex retro non agit). Nie wolno karać za czyny niezabronione w momencie popełnienia.
- **DOMNIEMANIE NIEWINNOŚCI** (Praesumptio boni viri). Niewinną pozostaje każda osoba podejrzewana lub oskarżona o popełnienie czynu zabronionego, dopóki jej wina nie zostanie udowodniona prawomocnym wyrokiem sądu.
- **NIE MA PZRESTĘPSTWA BEZ USTAWY** (Nullum crimen sine lege). Normy prawa muszą zostać spisane w akcie prawnym, aby nie było nadinterpretacji i skazania za domniemany czyn. Nie pozostawiamy tu miejsca na swobodną interpretację normy prawnej.

- NIEZNAJOMOŚĆ PRAWA SZKODZI (Ignorantia iuris nocet). Należy znać normy prawa.
- TWARDE PRAWO, ALE PRAWO (Dura lex, sed lex).
- WATPLIWOŚCI ROZSTRZYGA SIĘ NA KORZYSĆ OSKARŻONEGO (In dubio pro reo).
- NIKT NIE MOŻE BYĆ SĘDZIA WE WŁĄSNEJ SPRAWIE (Nemo iudex in causa sua).
- TRZEBA WYŚŁUCHAĆ TAKŻE DRUGIEJ STRONY (Audiatur et altera pars).
- SPRAWY OSĄDZONE UWAŻA SIĘ ZA PRAWDE (Res iudicata pro veritate habetur).

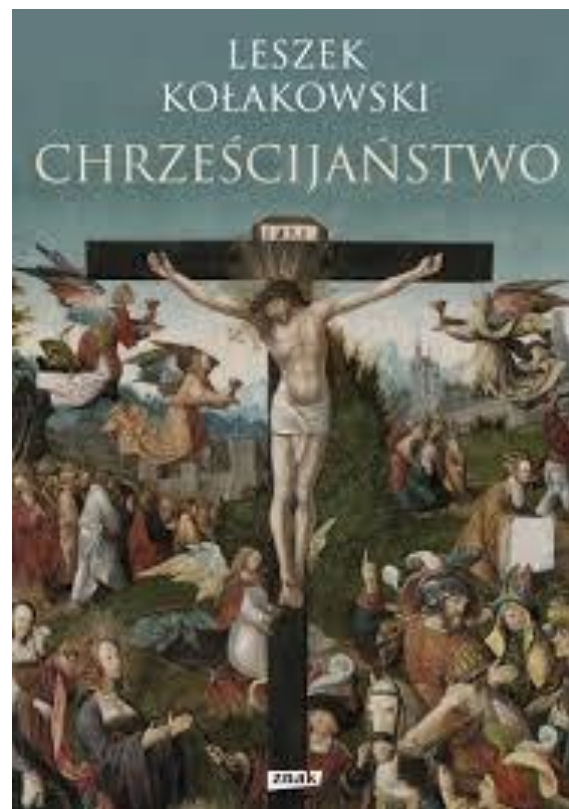
KALSYCZNA TRIADA – określająca naszą europejskość kulturową, to?

TU KALSYCZNA TRIADA – określająca naszą europejskość kulturową:

- Sztuka grecka.
- Prawo rzymskie (prawo własności).
- Chrześcijaństwo.

POSTAWY OBYWATELI WOBEC PRAWA:

- a) OPORTUNIZM – przestrzeganie norm prawnych nie wynika z wiary obywatela o ich słuszności, ale obawy przed karą lub oczekując nagrody.
- b) KONFORMIZM – chęć dostosowania się przez jednostkę do pozostałych członków grupy społecznej, która przyjęła określone reguły. Chęć zdobycia akceptacji w danej zbiorowości.
- c) LEGALIZM – to wiara w potrzebę przestrzegania norm prawnych. Tez wynika to z autorytetu władzy – wydającej te normy.
- d) LEGALIZM KRYTYCZNY – akceptacja przez jednostkę każdej normy – z zasady (przeświadczenia). Ale obywatel może krytycznie oceniać daną normę, gdy np. narusza zasady moralne.

V. Źródła prawa i hierarchia aktów prawnych.

Potencjalne źródła prawa:

A) W dwojakim ujęciu – jako:

- a) Formalne źródła prawa – to akty prawne, np. konkretne ustawy.
- b) Materialne źródła prawa – to czynniki wpływające na jego kształt. Np. historyczne, kulturowe, polityczne, ekonomiczne, religijne...

B) Źródła poznania prawa:

- a) Oficjalne – Dziennik ustaw RP, konstytucja...
- b) Nieoficjalne – zasłyszane z tzw. „drugiej ręki”, publikacje w gazecie, artykuły, internecie...

PRAWO PRYWATNE I PUBLICZNE

- PRAWO PRYWATNE – to normy określone przez państwo w celu zachowania odpowiednich relacji między obywatelami tworzącymi społeczeństwo. Ale państwo nie ingeruje w te kwestie i jest to zależne od dobrej woli jednostek (np. skasowanie biletu w środkach komunikacji miejskiej). Konsekwencje ponosi sam obywatel i nie wpływa to na bezpieczeństwo i funkcjonowanie całego społeczeństwa.
- PRAWO PUBLICZNE – to zespół norm regulujących organizację państwa, ustanowionych w celu ochrony interesów społecznych i państwowych. Tu mamy prawo konstytucyjne, karne, cywilne, administracyjne i inne. Państwo narzuca określone sposoby zachowań, a obywatel musi się temu podporządkować. Np. przepisy ruchu drogowego.

Hierarchia aktów prawnych w Polsce?

Hierarchia aktów prawnych w Polsce:

- a) Konstytucja III RP z 1997 r. „Sztywna” i był to kompromis wielu partii.
- b) Ustawy – wprowadzane w drodze legislacyjnej. Władza ustawodawcza.
- c) Ratyfikowane umowy międzynarodowe (bilateralne i powszechne – UE i NATO).
- d) Rozporządzenia (dekrety) – władza wykonawcza.
- e) Akty prawa miejscowego.

Prawo unijne jako źródło prawa w Polsce:

- a) **Rozporządzenia** – obowiązują w całości i są przestrzegane przez wszystkie państwa członkowskie UE.
- b) **Dyrektywy** – to wskazanie celów, które należy osiągnąć przez konkretne państwo członkowskie w określonym czasie. Wiążące w tym zakresie.
- c) **Decyzje** – mają charakter indywidualny i dotyczą konkretnej sprawy lub sytuacji. Wiążące dla konkretnych adresatów.
- d) **Zalecenia i opinie** – to tzw. „miękkie prawo” – to wskazania, propozycje i nie mają charakteru wiążącego dla państw członkowskich UE.

Gałęzie prawa wewnętrznego.

M. in.:

- Prawo karne,
- Prawo cywilne.
- Prawo administracyjne.

Prawo karne.

Po popełnieniu przez kogoś czynu zabronionego prawem, w celu zapewnienia pokrzywdzonemu poczucia sprawiedliwości i bezpieczeństwa.

Z jednej strony przestępca a z drugiej państwo.

Zasady prawa karnego:

- a) Odpowiedzialność za czyn (nie za myśli lub poglądy) – za popełnione przestępstwo (zbrodnia lub występki).
- b) Zasada winy – możemy osobie postawić konkretne zarzuty (wynikające z *Kodeksu Karnego*).
- c) Zasada humanitaryzmu – ludzkiego odbioru nawet potencjalnego przestępcy.

Przestępstwo (np. zabójstwo, bójka, zniewaga) lub **wykroczenie** (kara do jednego miesiąca więzienia).

Rodzaje kar:

- a) Pozbawienie wolności od 1 miesiąca do 15 lat, do 25 lat i dożywocie.
- b) Ograniczenie wolności od 1 do 12 miesięcy.
- c) Grzywna.

Prawo cywilne.

Relacje majątkowe (kupno – sprzedaż) i niemajątkowe.

Osoba fizyczna – od urodzenia do śmierci.

Zdolność do czynności prawnych – brak (do 13 roku życia), częściowa – od 13 do 18 roku życia i pełna od 18 roku życia.

Osoba prawna – organizacje – (stowarzyszenia, spółki) utworzone przez osoby fizyczne.

Stanowienie prawa w Polsce. I jego jakość.

VI. Stanowienie prawa.

- PRACA W GRUPIE - arkusz do wypełnienia. ĆWICZENIE – droga legislacyjna.

Ocena stanowienia prawa w Polsce – niska jego jakość. Co czwarta ustawa nadaje się do poprawki. Kompetencje posłów i senatorów, ich wiedza prawnicza. Porównanie do modelu niemieckiego (grupa doradców wokół parlamentarzysty).